

Αγαπητή Maria Montessori

Paula K. Greene

Ζούμε στις καρδιές των ανθρώπων

Angeles Arrien

Ως απάντηση στο έργο της Maria Montessori, η συγγραφέας έγραψε αυτό το γράμμα, το οποίο οι δάσκαλοι θα βρουν πολύτιμο για την εφαρμογή της δουλειάς τους και τον αναστοχασμό τους.

Η Paula K. Green είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια στο τμήμα του College of Education στο Northern Arizona University-Yavapai στο Prescott. Διδάσκει μεταπτυχιακούς φοιτητές και έχει ειδικό ενδιαφέρον στις ιστορικές αναφορές σε σχέση με τον ρόλο των παιδαγωγών. Υπηρετεί ως σύμβουλος στο παράρτημα Kappa Delta Pi του Northern Arizona University-Yavapai στο Prescott.

Αγαπητή Maria Montessori,

Μετά από τρεις εβδομάδες παρακολούθησης στην τρίτη τάξη του δημοσίου σχολείου, ο μεγαλύτερος γιος μου ρώτησε: «Πότε θα μας διδάξει κάτι ο δάσκαλος; Είναι Οκτώβριος και ακόμα δεν έχω κάνει κάποιο μάθημα». Προερχόμενος από μοντεσσοριανές τάξεις προσχολικής αγωγής και δημοτικού, είχε συνηθίσει σε καθημερινά μαθήματα –κομβικές για το παιδί εμπειρίες- που παρουσίαζε ο δάσκαλος σε μία ομάδα μαθητών και τα μαθήματα αυτά τα εξερευνούσαν ατομικά, σε ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες μαθητών κατά τη διάρκεια του μαθήματος της τάξης. Του άρεσε η καινούρια του δασκάλα και ήταν ένας άριστος μαθητής, σύμφωνα με εκείνη, που ολοκλήρωνε όλες τις εργασίες του ώστε να είναι ευανάγνωστες, παραδομένες στην ώρα τους και χωρίς λάθη. Έκανε την απαιτούμενη εργασία, αλλά του έλειπαν τα μαθήματα, οι ιστορίες και η επιστημονική μελέτη που πυροδοτούσαν τη φαντασία, η ουσία του κοσμικού σου πλάνου για την εκπαίδευση.

Έμαθα για σένα όταν ήμουν 17 χρονών. Παρόλο που είχες πεθάνει σχεδόν 15 χρόνια πριν, τα λόγια σου και τα έργα σου επανεξετάζονταν και τυπώνονταν ξανά. Τα διδάγματά σου τα εξερευνούσαν νέα σχολεία σε όλον τον κόσμο. Η βιβλιοθήκάριας της μικρής μου πόλης μου έδωσε τον *Δεκτικό Νου* (Montessori 1949/1967). Ήταν μια νέα κυκλοφορία στο ράφι. Το διάβασα μέσα σε μία νύκτα, ενθουσιασμένη με τις απόψεις και για τη δεκτική και κατασκευαστική φύση του νου του μικρού παιδιού και την ανεξίτηλη αξία του προετοιμασμένου περιβάλλοντος. Οι λέξεις σου σχημάτισαν μία ανεξάντλητη «πηγή» για τις σκέψεις που είχα για τη φύση της μάθησης, σκέψεις που δεν ήμουν ικανή να εκφράσω με συνοχή.

Προσφέροντας εθελοντική εργασία σε ένα τοπικό δημοτικό σχολείο, παρακολούθησα τους δασκάλους να βλέπουν τους μαθητές σαν άδεια δοχεία που χρειάζονταν γέμισμα, απορρίπτοντας τον πλούτο των αντιλήψεων και της εμπειρίας που αυτοί οι μαθητές μετέφεραν στις τάξεις τους.

Η οπτική σου για τον δάσκαλο ως εξειδικευμένο οδηγό, τοποθέτησε το παιδί στο επίκεντρο της δικής του μάθησης και ζήτησε από τον δάσκαλο να προσέχει, να παρατηρεί καλά, να πιστεύει πως η ανάπτυξη είναι κάτι φυσικό. Το 1915, κατέγραψε: «η προσοχή που κάποιος δίνει στα πράγματα δεν είναι παθητική, αλλά αντιστοιχεί με μία δραστηριότητα και ένα εσωτερικό νόημα. Δεν αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο όπως είναι αλλά όπως είμαστε εμείς» (Montessori 1915/1997, 13). Καθώς διδάσκουμε, μαθαίνουμε, μεγαλώνουμε ή τελματώνουμε, διαμορφώνουμε τον κόσμο.

Το κομβικό στοιχείο για μένα

Μέσα από τη δική μου διδασκαλία σε μοντεσσοριανά σχολεία, δημόσια σχολεία και πανεπιστήμια, έχω ανακαλύψει και παρηγοριά και έμπνευση στο έργο και τις λέξεις σου. Ποιο έχει αποτελέσει το βασικό μάθημα για μένα; Με μία λέξη: παρατήρηση.

Κατά τη διάρκεια της εργασίας σου στην ψυχιατρική κλινική του Πανεπιστημίου της Ρώμης στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, παρατήρησες τις ενέργειες των «πνευματικά νοσούντων» παιδιών και ανέπτυξες ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που να καλύπτει τις ανάγκες τους. Για δύο χρόνια, προσέφερες εθελοντικά, αποκαλώντας αυτά τα χρόνια τα «πρώτα και πραγματικά πτυχία σου στον τομέα της παιδαγωγικής» (Montessori, 1915/1997, 12).

Τότε, η επιτυχία σου με τα «κανονικά» παιδιά στις φτωχογειτονιές του San Lorenzo το 1907, κατέπληξε τις εκπαιδευτικές κοινότητες στην Ευρώπη. Το Casa dei Bambini, το σπίτι των παιδιών, έγινε ένας φάρος για την παιδοκεντρική εκπαίδευση. Σε σχέση με αυτήν την εμπειρία, έγραψες: «η επιστημονική παρατήρηση έχει καταδείξει πως η εκπαίδευση δεν είναι αυτό που παρέχει ο δάσκαλος. Η εκπαίδευση είναι μια φυσική διαδικασία που υλοποιείται αυθόρμητα από το άτομο και αποκτάται όχι με το να ακούς τις λέξεις αλλά μέσα τις εμπειρίες σε σχέση με το περιβάλλον. Η αποστολή του δασκάλου μετατρέπεται στην προετοιμασία μιας σειράς κινήτρων πολιτιστικής δραστηριότητας, που επεκτείνεται σε ένα ειδικά προετοιμασμένο περιβάλλον, και μετά στο να απέχει από παρεμβάσεις που εμποδίζουν» (Montessori, 1946/1974, 3-4).

Μέσα από την προσεκτική παρατήρηση, με επιστημονικό πάθος, παρουσίασες την πρακτική εφαρμογή ενός πλούσιου πολιτιστικά προετοιμασμένου περιβάλλοντος. Ουάου! Τα παιδιά μπορούσαν να διαλέξουν εργασία που είχε νόημα, ενδιαφέρον και ήταν ελκυστική. Μπορούσαν να γίνουν φροντιστές του εκπαιδευτικού τους περιβάλλοντος. Μπορούσαν να επαναλάβουν την εργασία, να διαλέξουν νέα εργασία, να εργαστούν μόνα τους ή με άλλους. Μπορούσαν να πραγματοποιήσουν έναν κύκλο εργασίας χωρίς διακοπή. Ο δάσκαλος θα παρατηρούσε, θα καθοδηγούσε, θα πυροδοτούσε το ενδιαφέρον και θα απομόνωνε δυσκολίες. Αντί να διδάσκει επιμέρους λεπτομέρειες, ο δάσκαλος θα παρουσίαζε την ευρύτερη εικόνα, κάνοντας συνδέσεις, διατηρώντας την προσοχή, προσπαθώντας να «κρατήσει τη νοημοσύνη του παιδιού» (Montessori 1915/1997, 7). Εντός του προετοιμασμένου περιβάλλοντος, ο δάσκαλος υποστήριζε τα παιδιά στο να κάνουν επιλογές.

Παρατήρηση: Ελευθερία επιλογής

Με μεγάλο ενθουσιασμό ανακάλυψα πως ο Alexander Graham Bell έπαιξε καθοριστικό ρόλο στο να σε φέρει στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1913 και πως ο John Dewey προέδρευσε στην εισαγωγική σου διάλεξη στο Carnegie Hall. Οι Times της Νέας Υόρκης (1913, 3) παρέθεσαν τα λεγόμενά σου: «το παιδί πρέπει να μεγαλώνει με ελευθερία αν είναι να μεγαλώσει σωστά και δεν υπάρχει κανένας άλλος τρόπος που να μπορεί να λάβει χώρα η φυσική του ανάπτυξη». Για άλλη μια φορά, οι δεξιότητες παρατήρησης του δασκάλου θα εντόπιζαν τη διαφορά ανάμεσα στην ελευθερία και στην ελεύθερη πτώση στο παιδί, με την πρώτη να οδηγεί προς την πρόοδο και τη δεύτερη σε μία σίγουρη μείωση της επίδοσης. Αυτή η ισορροπία ανάμεσα σε πολύ αυστηρή δομή και σε ελάχιστη πλαισίωση έχει κάποιες φορές παρερμηνευθεί και κακομεταχειριστεί σε μοντεσσοριανές τάξεις, όπως έχει συμβεί και σε άλλες παιδοκεντρικές τάξεις. Η ελευθερία δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς αυθεντική επιλογή και η αναρχία δεν παράγει ελευθερία. Ζήτησες, αρκετά απλά, να επιτρέπεται στα παιδιά να χρησιμοποιούν την ελευθερία τους με σοφία και να βρίσκουν χαρά στη μάθηση.

Πιστεύω πως ο ορισμός σου για την ανακάλυψη ασπάζεται την έννοια της ελευθερίας. Στη δεύτερη επίσκεψή σου στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1915, περιέγραψες τη μέθοδο της ανακάλυψης (Montessori 1915/1997, 9) σαν «ένα φαινόμενο της ανάπτυξης, αντί για ένα φαινόμενο της κατανόησης» και δήλωσες: «με τη μέθοδό μας, έχεις το φαινόμενο της διαδοχικής ανάπτυξης». Σε ένα προετοιμασμένο περιβάλλον, τα παιδιά έχουν την ελευθερία της επιλογής εντός μίας δομής συνειδητής μάθησης, και ο δάσκαλος παρατηρεί μια κινητικότητα εξέλιξης για το κάθε παιδί. Πόσο ζωτικής σημασίας είναι, λοιπόν, για τους δασκάλους να παρατηρούν τι κινητοποιεί κάθε παιδί, τι ενδιαφέρει και τι δεν ενδιαφέρει το καθένα. Πόσο σημαντικό είναι να εντοπίζεις τη διαφορά ανάμεσα στη φυσική ανάπτυξη του παιδιού και στη συμπεριφορά που εμποδίζει αυτήν την ανάπτυξη. Πόσο απαραίτητο παραμένει να αναγνωρίσεις στρατηγικές και μεθοδολογία που λειτουργούν καλά στα παιδιά.

Παρατήρηση: η μέθοδος

Δρ. Montessori, αναρωτήθηκες λίγο πριν από το θάνατό σου: «γιατί υπάρχουν τόσες πολλές δυσκολίες, τόσες πολλές αντιφάσεις, τόση αβεβαιότητα σε σχέση με αυτό που κοινώς αποκαλείται ‘μοντεσσοριανά σχολεία’ και ‘μοντεσσοριανή μέθοδος (Montessori 1950/1978, 1)»;»;

Ο Kahn (1990, 2) απάντησε αυτήν την ερώτηση με πολύ όμορφο τρόπο: «η μοντεσσοριανή ιδέα επιτρέπει την διαλεκτική. Παράγει μία κοινότητα δασκάλων σε μία κοινή αναζήτηση για συμβιβασμό ανάμεσα στην ελευθερία και την πειθαρχία, τη δομή και το κίνητρο, την επιλογή και το όριο. Αυτές είναι οι δημιουργικές εντάσεις οι οποίες κάνουν έναν δάσκαλο δημιουργό αποφάσεων και την μοντεσσοριανή αγωγή μια εφαρμοσμένη τέχνη».

Η μοντεσσοριανή μεθοδολογία είναι μία έννοια. Επινοήθηκε μέσα από τη δική σου επιστημονική παρατήρηση, τα δικά σου σχολεία-εργαστήρια, τις διαλέξεις σου, την εκπαίδευση δασκάλων και των γραπτών σου. Έχει μεγαλώσει μέσα από τα χέρια, τα κεφάλια και τις καρδιές των πολλών αφοσιωμένων σου οπαδών. Είναι μια δυναμική διαδικασία που είναι μόνο τόσο καλή όταν εφαρμόζεται πρακτικά και αποτελεσματικά η προσεκτική παρατήρηση. Υπονοεί την πυροδότηση

της φαντασίας των παιδιών, παρέχοντας αδιάλειπτους κύκλους εργασίας, και αφυπνίζοντας μια γνήσια δίψα για μάθηση.

Το αγαπημένο μου απόφθεγμα, αυτό που χρησιμοποιώ μέχρι και σήμερα όταν κάποιος με ρωτάει «τι ακριβώς είναι η μοντεσσοριανή μέθοδος;» προέρχεται από Το Μυστικό της Παιδικής Ηλικίας (1936/1972). Μπορώ σχεδόν να εντοπίσω το χαμόγελό σου όταν απαντούσες σε επαναλαμβανόμενες ερωτήσεις μεθοδολογίας: «δεν υπήρχε κάποια μέθοδος για να ανακαλυφθεί, αυτό που ήταν να ανακαλυφθεί ήταν το ίδιο το παιδί» (Montessori 1936/1972, 136). Εάν οι δάσκαλοι διδάσκουν τα παιδιά, όχι την ύλη, θα χρειαστεί να παρακολουθήσουν το παιδί και να καθοδηγήσουν ακολουθώντας το παιδί. Το κοσμικό σου πλάνο για την εκπαίδευση στο δημοτικό ήταν τετραπλό: σπείρε τους σπόρους της γνώσης, εξερεύνησε το ηθικό πεδίο, επέτρεψε την κοινωνική ανάπτυξη και δώσε τροφή σε μια πεινασμένη νοημοσύνη (Montessori 1948/1973). Η «μέθοδος» ακολουθεί το παιδί.

Κι ακόμα,

Πρόσφατα, ο Gibbons (2004, 1962) αναρωτήθηκε: «δεν θα έπρεπε τα εκπαιδευτικά μας προγράμματα και τα μαθήματα να σχεδιάζονται έτσι ώστε να κατευθύνουν τους μαθητές στη διαδικασία αναζήτησης ενός μοτίβου και να τους καθοδηγούν μέσα σε αυτό»; Μέσα από ένα προετοιμασμένο περιβάλλον, με δασκάλους και μαθητές να έχουν τη συνήθεια να σκέφτονται, αισθητηριακά και διανοητικά, έχει αναπτύξει ένα μονοπάτι. Εκατό χρόνια μετά, αυτό μπορεί ακόμα να μας οδηγήσει σε μία εκπαιδευτική ιδιότητα.

Η εγγονή σου Renilde (R.Montessori 1988, 3) περιέγραψε τη θεώρησή σου στο να είσαι ένας αποτελεσματικός παρατηρητής με τον ακόλουθο τρόπο: «όταν μας πρόσταξε να δούμε το παιδί, να ακολουθήσουμε το παιδί, περίμενε απόλυτα πως εμείς, ως εκπαιδευτικοί, θα το κάναμε με ευλάβεια και δέος, με επίγνωση, με κοινή λογική και με ευχαρίστηση». Πιστεύω πως εμείς, ως δάσκαλοι, χρειάζεται να αγκαλιάσουμε τα δικά μας ευάλωτα σημεία με κάποια ευχαρίστηση. Κάνοντας αυτό, ανοίγουμε την πόρτα ώστε να αποδεχτούμε το φορτίο μας με ένα μεγαλύτερο, όλο νόημα χαμόγελο. Εάν ένας σημαντικός στόχος της εκπαίδευσης είναι να βοηθήσει τη ζωή, τότε η Montessori έχει σημασία. Ακόμα.

Σε ευχαριστώ,

Paula

Χρονοδιάγραμμα MariaMontessori

1896: Πρώτη γυναίκα στην Ιταλία που αποφοίτησε από την Ιατρική Σχολή

1907: Άνοιξε το πρώτο Σπίτι των Παιδιών

1909: Δημοσίευσε το *The Montessori Method*

1911: Ξεκίνημα του πρώτου μοντεσσοριανού σχολείου στις Ηνωμένες Πολιτείες

1913: Πρώτο ταξίδι στις Ηνωμένες Πολιτείες

1914: Δημοσίευσε τον Πρακτικό Οδηγό στη Μέθοδό μου
1916: Δημοσίευσε το *The Advanced Montessori Method*
1932: Δημοσίευσε το Παιδαγωγικό Μανιφέστο
1936: Δημοσίευσε το Μυστικό της Παιδικής Ηλικίας
1946: Δημοσίευσε το Εκπαίδευση για Έναν Καινούργιο Κόσμο
1948: Δημοσίευσε το Να Εκπαιδύσουμε το Ανθρώπινο Δυναμικό
1949: Δημοσίευσε το Δεκτικό Νου
1950: Προτάθηκε για το Νόμπελ ειρήνης/ Δημοσίευσε τη Διαμόρφωση του Ανθρώπου
1952: Πέθανε στις 6 Μαΐου

Βιβλιογραφία

- Gibbons, M. 2004. Pardon me, Didn't I just hear a paradigm shift? *Phi Delta Kappa* 85(6): 461-67.
- Kahn, D. 1990. Montessori education Interactive idea for human understanding. *The NAMTA Journal* 15(1): 1-9.
- Montessori, M. 1909/2002. *The Montessori method*. Mineola, NY: Dover Publications.
- Montessori, M. 1913. 'Give child liberty,' says Dr. Montessori. *The New York Times*, December 16.
- Montessori, M. 1914/1965. *Dr. Montessori's own handbook*. New York: Schocken Books.
- Montessori, M. 1915/1997. *The California lectures of Maria Montessori*, ed. R.G. Buckenmeyer. Oxford, England: Clio Press. Available at: www.moteaco.com/lectures/lectures.html.
- Montessori, M. 1916/1964. *The advanced Montessori method*, trans, from Italian. Cambridge, MA: R. Bentley.
- Montessori, M. 1932/1972. Peace and education. An address by Maria Montessori for the International Bureau of Education, Geneva, 1932.
- Montessori, M. 1936/1972. *The secret of childhood*. New York: Ballantine Books.
- Montessori, M. 1946/1974 *Education for a new world*. Thiruvanniyur, Madras, India: Kalakshetra Publications.
- Montessori, M. 1948/1973. *To educate the human potential*. Thiruvanniyur, Madras, India: Kalakshetra Publications.
- Montessori, M. 1949/1967. *The absorbent mind*, trans. C.A. Claremont. New York: Dell Publishing Company.

Montessori, M. 1950/1978. *The formation of man*, 5thed, Thiruvannamipur, Madras, India: Kalakshetra Publications.

Montessori, R. 1988. The gifted and disabled child in all of us. *AMICommunications* 1: 2-5.

Το άρθρο δημοσιεύτηκε αρχικά στο περιοδικό Kappa Delta Pi Record, 41 (4), 164-166

Μεταφράστηκε και δημοσιεύεται εδώ με την άδεια της συγγραφέως.

Μετάφραση: Τριαντάφυλλος Τριανταφυλλάκος